การพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

THE DEVELOPMENT OF BUDDHIST MONASTIC SCHOOLS WITH A GENERAL EDUCATION SECTION TO CULTIVATE RELIGIOUS SUCCESSORS IN MUEANG NAKHON RATCHASIMA DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

สัญญา สดประเสริฐ
Sanya **Sodprasert**
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Mahachulalongkornrajavidyalaya Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College
*Corresponding author E-mail: sanyamcu@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี วิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 349 รูป สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.08 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา คณะสงฆ์ควรดำเนินนโยบายเชิงรุกสร้างศาสนทายาทเพิ่มจำนวนพระสงฆ์ สามเณรเข้าเรียนเพื่อพัฒนาศาสนทายาท สนับสนุนงบประมาณการศึกษา พัฒนาวัดเป็นส่วนหนึ่งเรียนรู้ประยุกต์กิจกรรมพัฒนาวัด

คำสำคัญ : โรงเรียนพระปริยัติธรรม, แผนกสามัญศึกษา, ศาสนทายาท

Abstract

This research aims to 1) study the development of Buddhist monastic schools (general education section) to develop religious successors in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province; 2) compare opinions on the development of Buddhist monastic

schools (general education section) to develop religious successors in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province, categorized by personal factors; and 3) study the problems, obstacles, and suggestions for the development of Buddhist monastic schools (general education section) to develop religious successors in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. The research employs a mixed-methods approach. Quantitative research uses questionnaires as a data collection tool. The sample group consists of 349 monks in the ecclesiastical administrative area of Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. Statistical analysis includes frequency, percentage, mean, and standard deviation. Hypothesis testing is conducted using t-tests, F-tests, and one-way ANOVA. Qualitative research uses in-depth interviews with 9 key informants. Data is analyzed using descriptive content analysis.

The research findings indicate that 1) the development of Buddhist monastic schools (general education section) to develop religious successors in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province.. Overall, the level is high, with an average of 4.08 2) Comparing opinions on the development of Buddhist monastic schools (general education section) to develop religious successors in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province, monks of different ages, years of ordination, status, levels of general education, and levels of religious education did not have significantly different opinions on the development of Buddhist monastic schools (general education section) to develop religious successors in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. Therefore, the research hypothesis is rejected. Suggestions for the development of Buddhist monastic schools (general education section) to develop religious successors in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province: The monastic community should pursue a proactive policy to create religious successors, increase the number of monks and novices enrolling in schools to develop religious successors, support educational budgets, and develop temples as part of the learning process, applying temple development activities.

Keywords: Buddhist monastic school, general education section, religious successors

บทนำ

การพัฒนาศาสนทายาทในพุทธกาล เป็นการสร้างผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงวางแนวทางการศึกษาไว้อย่างเป็นระบบ แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ คันถธุระ วิปัสสนาธุระ โดยคันถธุระ เป็นการศึกษาพระธรรมวินัย เน้นการเรียนรู้ การท่องจำ และการทำความเข้าใจคำสอนอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดพื้นฐานทางปัญญา อธิบายถ่ายทอดหลักธรรมได้อย่างไม่คลาดเคลื่อน ส่วนวิปัสสนาธุระ เป็นการศึกษาเน้นการลงมือปฏิบัติ เช่น การเจริญภาวนา เพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งตามความเป็นจริง ทั้งสองส่วนนี้ต้องดำเนินควบคู่กันอย่างสมดุล ทำให้ศาสนทายาทมีความครบถ้วนทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติ นำไปสู่ความสามารถในการสืบทอดพระพุทธศาสนาได้

รูปแบบการเรียนรู้คันถธุระ วิปัสสนาธุระ ดำเนินการสอนตามหลักไตรสิกขา คือ ดำเนินตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา (ที.ปา. (ไทย) 11/228/231) เพื่อเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ เรียกว่าหลักสัทธรรม 3 และผู้สืบต่อพระพุทธศาสนาเหล่ากอแห่งสมณะพึงทำกิจ 1. การสมาทานอธิสีลสิกขา (สิกขา

คือศีลอันยิ่ง) 2. การสมาทานอธิจิตตสิกขา (สิกขาคือจิตอันยิ่ง) 3. การสมาทานอธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง) (องฺ.ติก. (ไทย) 20/82/308-309) นอกจากนี้หลักการศึกษาในพระพุทธศาสนาอาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “หลักปัญญา 3” ได้แก่ ความรู้อันเกิดจากการฟัง (สุตตามยปัญญา) ความรู้อันเกิดจากการคิดพิจารณา (จินตามยปัญญา) และความรู้อันเกิดจากการอบรมจิตตามแนวทางแห่งมรรค (ภาวนามยปัญญา) ดังนั้น การศึกษาในพระพุทธศาสนาจึงมีปัญญาเป็นแก่นสำคัญ ขณะศีลและสมาธิทำหน้าที่เป็นฐานหรือแนวทางสนับสนุน เพื่อเกื้อกูลให้เกิดปัญญาอย่างสมบูรณ์

การจัดการศึกษาแก่พระสงฆ์และสามเณรจำเป็นต้องครอบคลุมทั้งทางโลกและทางธรรม เนื่องจากทั้งสองด้านมีความสัมพันธ์เกื้อกูลกันในการพัฒนาศาสนทายาทให้สมบูรณ์รอบด้าน เพราะทางธรรมถือเป็นแก่นสำคัญช่วยให้พระสงฆ์มีความเข้าใจหลักคำสอน สามารถปฏิบัติและเผยแผ่พระธรรมได้อย่างถูกต้องตามแนวทางพระพุทธเจ้า ขณะเดียวกันการเรียนรู้ทางโลก เช่น ภาษา วิทยาการ ความรู้ร่วมสมัย มีความสำคัญไม่น้อย เพราะช่วยให้พระสงฆ์สามารถสื่อสารกับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจบริบทชุมชน นำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคมได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การศึกษาลักษณะบูรณาการทั้งทางโลกและทางธรรมจึงเป็นแนวทางเหมาะสมในการพัฒนาพระสงฆ์สามเณรให้มีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม นำไปสู่การเป็นศาสนทายาทมีคุณภาพ สามารถสืบทอดพระพุทธศาสนาและเกื้อกูลสังคม

การศาสนศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทในประเทศไทยหลังพุทธกาลเริ่มตั้งแต่สมัย กรุงสุโขทัย โดยยึดหลักไตรสิกขาและแนวทางปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เป็นรากฐานสำคัญพระพุทธศาสนาเถรวาท ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างเป็นระบบ มีการสอบและกำหนดวิทยฐานะอย่างชัดเจน จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์และพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงหลักสูตร ตำรา และระบบการสอบให้ทันสมัยมากขึ้น (พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, 2554)

การศึกษาพระปริยัติธรรมคณะสงฆ์ได้รับการปรับปรุงและใช้มาจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 4 แผนกหลัก เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ครบถ้วนทั้งด้านธรรมะและวิชาการสมัยใหม่ ได้แก่ แผนกธรรม มุ่งศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เข้าใจแก่นธรรมและสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง, แผนกบาลี เน้นการศึกษาภาษาบาลี อันเป็นภาษาของพระไตรปิฎก เพื่อให้เข้าถึงคำสอนดั้งเดิมได้อย่างลึกซึ้งและแม่นยำ, แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาวิชาสามัญทั่วไป เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ และวิทยาการต่าง ๆ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม, และแผนกอุดมศึกษา เป็นการศึกษาระดับสูงในสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ เพื่อพัฒนาความรู้เชิงวิชาการและการวิจัยทางพระพุทธศาสนา การแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 แผนกนี้ ช่วยให้การพัฒนาพระสงฆ์เป็นไปอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งด้านธรรมะและความรู้สมัยใหม่ นำไปสู่การเป็นศาสนทายาทมีคุณภาพและสามารถรับใช้สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักศาสนศึกษา หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นองค์การทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุและสามเณร เป็นแหล่งผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพนั้น ยังคงประสบปัญหาในการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล แม้ว่าภาครัฐให้การสนับสนุนก็ตาม ปัญหาพบโดยทั่วไป ได้แก่ หลักสูตรการเรียนการสอนยังไม่ทันสมัยและมีเนื้อหาจำนวนมาก ส่งผลให้ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ครูรับผิดชอบงานสอนมากเกินไป ผู้เรียนไม่สนใจมาเรียน (พระสายสิทธิ์ สิทธิโท (สารโท), 2564) นอกจากนี้ พระผู้ทำหน้าที่สอนยังขาดการวางแผนการสอนเป็นระบบสนองตอบความต้องการคณะสงฆ์ เน้นเรียนในชั้นเรียนแบบคฤหัสถ์ แต่การประยุกต์ไม่สอดคล้องกับสภาพงานคณะสงฆ์ปัจจุบัน รวมถึงขาดสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนเหมาะสมในการกระตุ้นความสนใจผู้เรียน และผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจ ควรมีแผนการทำงานมีนโยบายพัฒนาบุคลากรให้ได้รับการอบรมและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ (พระครูสังฆรักษ์จักรพล สายอิ่นแก้ว, 2565) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาโรงเรียนพระ

ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาทในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำผลวิจัยใช้เป็นแนวทางพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ให้เกิดการพัฒนาศาสนทายาทในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวมรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 2,739 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครราชสีมา, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง พระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 349 รูป โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) โดยเลือกสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 4 ประชาชนมีประสบการณ์ร่วมกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 9 รูปหรือคน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80 –1.00 และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายในตามแนวคิดของครอนบาค (Cronbach) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.912

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์(IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80 –1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำหนังสือแนะนำตัวจากคณะสงฆ์ต้นสังกัด เพื่อดำเนินการดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยขอประสานความร่วมมือกับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 349 รูป และเก็บแบบสอบถามคืนได้ครบตามจำนวน คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยประสานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนัดหมายเวลาและขออนุญาตบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องในภายหลัง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้

5.1.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

5.1.2 สถิติเชิงอนุมาน ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรอิสระสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรอิสระตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงและจัดกลุ่มเพื่อนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.08 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการพัฒนาศาสนทายาท ค่าเฉลี่ย 4.58 รองลงมา คือ ด้านการจัดการศึกษา ค่าเฉลี่ย 4.32 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการ ค่าเฉลี่ย 3.34 ตามลำดับ

โดยจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการจัดการศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการจัดการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุและสามเณร ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมามีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32) จัดการศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณรครอบคลุมทั้งวิชาธรรมะและวิชาการทางโลก, ผล

การเรียนช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต, ผู้เรียนสามารถทำหน้าที่สืบต่อพระพุทธศาสนา รองลงมา การวัดและประเมินผล มีการใช้วิธีการวัดผลหลากหลาย (การสอบ, การปฏิบัติ, การสังเกตพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรมส้อดคล้องกับพระธรรมวินัย) และน้อยสุดการบริหารจัดการบุคลากร มีการจัดวางระบบภาระงานที่เหมาะสม ไม่กระทบต่อเวลาปฏิบัติศาสนกิจ อยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการ

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุและสามเณร ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โครงสร้างและนโยบายการบริหาร (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22) มีการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา (แผนกลยุทธ์/แผนปฏิบัติราชการรายปี) ที่มาจากการมีส่วนร่วมของบุคลากร มีการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทำงานเป็นทีม และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสำคัญของโรงเรียน

1.3 ด้านการพัฒนาศาสนทายาท

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุและสามเณร ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา การปลูกฝังศรัทธาและจริยวัตร (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42) โรงเรียนมีกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนสามเณรมีความภาคภูมิใจในเพศบรรพชิตและการเป็นศาสนทายาท มีการกวดขันและส่งเสริมความรู้ด้านพระธรรมวินัยและเสขิยวัตร (มารยาทสงฆ์) อย่างเคร่งครัด โรงเรียนมีโครงการติวเข้มและส่งเสริมการสอบสนามหลวง (บาลี-นักธรรม) อย่างเป็นระบบ

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ยังเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ทั้ง

ด้านทรัพยากร บุคลากร และการบริหารจัดการ โดยด้านงบประมาณยังมีข้อจำกัด ทำให้ไม่สามารถพัฒนาสื่อการเรียนรู้ อาคารสถานที่ และเทคโนโลยีได้อย่างเพียงพอ ขณะเดียวกันบุคลากรครูยังขาดการพัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ รวมถึงภาระงานของพระภิกษุสามเณรที่ต้องปฏิบัติกิจทางศาสนาควบคู่กับการศึกษา ส่งผลให้การเรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งหลักสูตรยังขาดความยืดหยุ่นในการบูรณาการทั้งด้านธรรมะและวิชาสามัญให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐและชุมชนยังไม่ทั่วถึง รวมถึงการประชาสัมพันธ์โรงเรียนยังมีน้อย ทำให้จำนวนผู้เรียนลดลงในบางพื้นที่ แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเสริมสร้างระบบสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม ควรเพิ่มงบประมาณและจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพครูให้มีความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการสอน ควบคู่กับการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเน้นทั้งคุณธรรมและทักษะชีวิต นอกจากนี้ควรส่งเสริมกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์จริง เช่น การเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อพัฒนาศาสนทายาทให้มีทั้งความรู้ทางธรรมและความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคมได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการพัฒนาศาสนทายาท รองลงมา คือ ด้านการจัดการศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการ นื่องจากโรงเรียนให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการเรียนรู้พระธรรมวินัยอย่างเข้มข้น ซึ่งเป็นภารกิจหลักของสถาบันสงฆ์ ทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาด้านจิตใจและศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือด้านการจัดการศึกษา เพราะมีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทั้งสายสามัญและทางธรรมควบคู่กันอย่างเป็นระบบ แม้จะมีข้อจำกัดบางประการ แต่ยังสามารถดำเนินการได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการ เนื่องจากยังมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างการบริหาร งบประมาณ และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการบริหารการศึกษา ส่งผลให้การวางแผน การติดตามประเมินผล และการนำเทคโนโลยีมาใช้ยังไม่เต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกยังไม่ต่อเนื่อง จึงทำให้การพัฒนาระบบบริหารจัดการยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม หากมีการสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ และการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารอย่างเป็นระบบ จะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาหัสดี ปญฺญาวชิโร (พรมนอก) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแหงชาติ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักไตรสิกขา รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขา และด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักไตรสิกขา ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขา

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมไม่

แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในบริบทของการศึกษาและสภาพแวดล้อมเดียวกัน ทำให้มีประสบการณ์และการรับรู้ต่อการจัดการศึกษาในลักษณะใกล้เคียงกัน อีกทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีโครงสร้างการบริหาร หลักสูตร และแนวทางการจัดการศึกษาที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลให้การประเมินความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การปลูกฝังหลักธรรมและแนวปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา เช่น วินัย ความมีระเบียบ และการเคารพต่อระบบการศึกษา ทำให้ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องมีทัศนคติไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการได้รับข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารภายในองค์กรที่มีลักษณะเป็นเอกภาพ จึงลดความแตกต่างทางความคิดเห็นลง อีกทั้งลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทและหน้าที่คล้ายคลึงกันในฐานะศาสนทายาท ย่อมส่งผลให้การรับรู้และการประเมินสถานการณ์มีความสอดคล้องกันโดยรวม จึงทำให้ผลการวิจัยปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิตติ เมฆโปธิ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเปรียบเทียบต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 กรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมาก ครูผู้สอนที่มี อายุ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารไม่ต่างกัน

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อพัฒนาศาสนทายาท ยังเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการทั้งด้านทรัพยากร บุคลากร และการบริหารจัดการ โดยด้านงบประมาณยังมีข้อจำกัด ทำให้ไม่สามารถพัฒนาสื่อการเรียนรู้ อาคารสถานที่ และเทคโนโลยีได้อย่างเพียงพอ ขณะเดียวกันบุคลากรครูยังขาดการพัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ รวมถึงภาระงานของพระภิกษุสามเณรที่ต้องปฏิบัติกิจทางศาสนาควบคู่กับการศึกษา ส่งผลให้การเรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งหลักสูตรยังขาดความยืดหยุ่นในการบูรณาการทั้งด้านธรรมะและวิชาสามัญให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐและชุมชนยังไม่ทั่วถึง รวมถึงการประชาสัมพันธ์โรงเรียนยังมีน้อย ทำให้จำนวนผู้เรียนลดลงในบางพื้นที่ แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเสริมสร้างระบบสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม ควรเพิ่มงบประมาณและจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพครูให้มีความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการสอน ควบคู่กับการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเน้นทั้งคุณธรรมและทักษะชีวิต นอกจากนี้ควรส่งเสริมกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์จริง เช่น การเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อพัฒนาศาสนทายาทให้มีทั้งความรู้ทางธรรมและความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคมได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมานิตย์ โชติธมฺโม (อรรคชาติ) (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในด้านหลักสูตรการเรียนการสอน คือ (1) คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีไม่เพียงพอกับความต้องการของพระสอนศีลธรรม (2) หลักสูตรมีเนื้อหามากเกินไป พระสอนศีลธรรมไม่สามารถสอนได้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ (3) เนื้อหาของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาล้าสมัยไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน (4) พระสอนศีลธรรมไม่เข้าใจโครงสร้างของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา และ (5) พระสอนศีลธรรมขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดทำแผนการสอน และสอดคล้องกับ พระมหาไชยา ชยสิทฺธิ (เสนแสนยา) (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาหลักสูตรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพอสมควร โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ทางด้านทฤษฎีมากกว่าด้านปฏิบัติ มีเนื้อหาวิชาที่ทำการสอนมากเกินความต้องการของนักเรียน และมีศัพท์ธรรมะที่ยากเกินความสามารถของนักเรียน ซึ่งมีวุฒิภาวะเพียงชั้นประถมศึกษาเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

พระกิตติ เมฆโปธิ. (2564). **การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่ม 1 กรุงเทพมหานคร.** พระนครศรีอยุธยา : โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสังฆรักษ์จักรพล สายอิ่นแก้ว. (2565). **การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน.** พะเยา : มหาวิทยาลัยพะเยา.

พระมหาไชยา ชยสิทฺธิ (เสนแสนยา). (2547). ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาหัสดี ปญฺญาวชิโร (พรมนอก). (2561). การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแหงชาติ จังหวัดอุดรธานี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมานิตย์ โชติธมฺโม (อรรคชาติ). (2553). การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ", **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

พระสายสิทธิ์ สิทธิโท (สารโท). (2564). แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ**, 1(2), 1-9

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. **ศาสนาและการเมือง ในประวัติศาสตร์สุโขทัย-อยุธยา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัทพิฆเนศพริ้นติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด, 2545.

ที.ปา. (ไทย) 11/228/231

องฺ.ติก. (ไทย) 20/82/308-309